

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
ANTRASIS SKYRIUS

NUTARIMAS DĖL

Algio PELECKO
pareiškimo Nr. 18293/03
prieš Lietuvą

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), 2007 m. lapkričio 6 d. posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės F. TULKENS,
teisėjų A. B. BAKA,
R. TÜRMEŅ,
M. UGREKHELIDZE,
V. ZAGREBELSKY,
D. JOČIENĖS,
D. POPOVIĆ,
ir *skyriaus kanclerės* S. DOLLÉ,

atsižvelgdamas į minėtą pareiškimą, pateiktą 2003 m. gegužės 31 d.,

atsižvelgdamas į sprendimą taikyti Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį bei nagrinėti bylos priimtino ir esmės klausimus kartu,

atsižvelgdamas į atsakovės Vyriausybės pateiktą poziciją ir į pareiškėjo kaip atsakymą pateiktą nuomonę,

po svarstymo nusprendė:

FAKTAI

Pareiškėjas Algis Peleckas yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1960 m., gyvenantis Alytaus rajone. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

A. Bylos aplinkybės

Šalių pateikti bylos faktai gali būti apibendrinti kaip išdėstyta toliau.

Pareiškėjas yra veterinarijos gydytojas. 2000 m. vasario 10 d., pareiškėjui važiuojant į darbą kaimo vietovėje, jo automobilį sustabdė du policijos pareigūnai M. N. ir S. T. Policininkai paprašė pareiškėjo pateikti dokumentus. Nustačius, kad pareiškėjas neturi vairuotojo pažymėjimo, M. N. sėdo už pareiškėjo automobilio vairo. S. T. važiavo iš paskos policijos automobiliu, ant kurio galinės sėdynės sėdėjo pareiškėjas. Jie nuvažiavo kelis kilometrus ir sustojo kaimo vietovės šalutiniame kelyje.

1.. *Pareiškėjo pateikta įvykių versija*

Pareiškėjas pateikė tokią vėliau įvykusių įvykių versiją:

Policininkai paprašė pareiškėjo atlikti alkoholio testą. Pareiškėjas paprašė pakeisti alkolotesterio antgalį, kadangi juo galėjo būti naudojęsi kiti asmenys. Pareiškėjo teigimu, šis prašymas labai supykė policininkus. Galiausiai, alkoholio testas pareiškėjui vis tiek buvo atliktas ir nustatyta, kad pareiškėjas buvo blaivus.

M. N. surašė administracinės teisės pažeidimo protokolą ir įspėjo pareiškėją, kad jam bus skirta 1000 litų (apie 290 eurų) bauda už transporto priemonės vairavimą be vairuotojo pažymėjimo. Pareiškėjui padarius pastabą dėl tariamai neproporcingo baudos dydžio, S. T. sudavė jam per kaklą.

Pareiškėjas, norėdamas pabėgti, išsoko iš policijos automobilio. Policininkai jį vijosi ir, panaudoję ašarines dujas, sulaukė. Tada pareiškėjas buvo pargriautas ant žemės pareigūno S. T. stipriai smūgiu jam į veidą. Policijos pareigūnai ir toliau mušė pareiškėją, spardydami į šlaunis, alkūnes, krūtinę, nugarą, pilvą ir tarpkojį. Vėliau policininkai uždėjo veidu į žemę gulintį pareiškėjui antrankius, S. T. atsisėdo ant jo ir sudavė kelis smūgius pareiškėjui į galvą. Tuo metu pareigūnas M. N. spardė pareiškėjo šlaunis. Po to pareiškėjas buvo nugabentas į policijos komisariatą, kur buvo mušamas toliau.

Po kelių valandų paleistas iš policijos komisariato, pareiškėjas iš karto nuvyko į ligoninę, kur jam buvo suteiktas gydymas.

Pareiškėjo prašymu, 2000 m. vasario 14 d. jam buvo atlikta medicininė ekspertizė. Medicinos ekspertas nustatė, kad pareiškėjo viršugalvyje yra 2×1 mm įdrėskimas, kaktoje yra 5×8 mm įdrėskimas, ant dešiniojo skruosto yra 10×5 mm sumušimas, o ant kairiojo dilbio yra 170×8 mm sumušimas, lūžęs kairės rankos alkūnkaulis. Ekspertas taip pat nustatė, kad minėti sužalojimai buvo padaryti kietais, bukais daiktais. Lūžis sukėlė ilgalaikį pareiškėjo sveikatos sutrikimą.

2000 m. vasario 15 d. pareiškėjas pateikė skundą dėl netinkamo policijos elgesio su juo. Prokuratūra jo pareiškimą priėmė tą pačią dieną ir paskyrė medicininę ekspertizę. Medicininė ekspertizė truko nuo 2000 m. vasario 21 d. iki kovo 13 d. Ekspertas nustatė tokius pačius sužalojimus, kokie buvo nustatyti 2000 m. vasario 14 d. ekspertizėje, papildomai nurodydamas įdrėskimą ant pareiškėjo viršutinės lūpos.

Eksperto nuomone, sužalojimai buvo padaryti ne mažiau kaip penkiais smūgiais. Jis negalėjo tiksliai nustatyti sužalojimų padarymo mechanizmo. Ekspertas nurodė, kad alkūnės lūžis ir sumušimai ant kairiojo dilbio galėjo atsirasti dėl smūgių kojomis arba užlaužus pareiškėjo rankas už nugaros, arba pareiškėjui nugriuvus ant žemės ir susitrenkus ranką į koki nors kietą paviršių. Įdrėskimas pareiškėjo kaktoje taip pat galėjo atsirasti jam atsitrenkus galva į žemę.

2000 m. kovo 21 d. S. T. buvo iškelta baudžiamoji byla dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi (Baudžiamojo kodekso 287 straipsnio 1 dalis), sukeltiant pareiškėjui apysunkį kūno sužalojimą. Konkrečiai, S. T. buvo įtariamas spardęs ant žemės gulintį pareiškėją ir sutrenkęs pareiškėjui galvą. Pareiškėjas dalyvavo byloje kaip nukentėjęs. Jis nereikalavo priteisti turinės ar neturinės žalos atlyginimo.

M. N. iškelti kaltinimai buvo atmesti, nenustačius jo veiksmuose nusikaltimo požymių. Pareiškėjas šio sprendimo neapskundė. M. N. dalyvavo byloje kaip liudytojas kartu su kitais tiesiogiai įvykį mačiusiais liudytojais.

Pakartotinė medicininė ekspertizė buvo atlikta prokuratūros prašymu 2000 m. gegužės 23 d.–birželio 30 d. Medicinos ekspertas nurodė tokius pačius sužalojimus, kokie buvo nustatyti paskutinės ekspertizės metu, ir pakartojo, kad sužalojimai buvo padaryti ne mažiau kaip 5 poveikiais ar smūgiais. Ekspertas taip pat paaiškino, kad įdrėskimai ant pareiškėjo viršugalvio, kaktos ir lūpos, taip pat dešiniojo skruosto sumušimai galėjo atsirasti sudavus smūgį arba pareiškėjui pačiam susitrenkus į kietus daiktus. Eksperto nuomone, „mažai tikėtina“, kad alkūnkaulio lūžio priežastis buvo susitrenkimas ar griuvimas; „greičiausiai“ alkūnkaulis lūžo užlaužus pareiškėjo ranką už nugaros antrankiams uždėti. Mėlynės ant kairiojo dilbio galėjo atsirasti lūžio metu pažeidus alkūnės audinius.

2000 m. rugpjūčio 8 d. prokuroras paprašė, kad pareiškėjui būtų atlikta psichiatrinė ekspertizė, siekiant nustatyti, ar incidento metu pareiškėjas nepatyrė epilepsijos priepuolių. Pareiškėjas buvo nuvežtas į kliniką, bet psichiatrinė ekspertizė neatlikta, nes nebuvo kvalifikuoto eksperto. Galiausiai, ekspertizė apskritai nebuvo atlikta, kadangi pareiškėjas atsisakė vykti į kliniką.

Įvykio tyrimo metu buvo apklausti 38 liudytojai, surengtos kelios akistatos, įrodymai buvo tikrinami įvykio vietoje, patikrintas policijos automobilis, tariamai apgadintas pareiškėjo pasipriešinimo metu, imtasi kitų priemonių.

2001 m. kovo 5 d. Alytaus apylinkės teismas išteisino S. T., nustatęs, kad jo veiksmai neviršijo tokiais aplinkybėmis būtinų veiksmų. Teismas pritarė policininkų pateiktai įvykių versijai. Konkrečiai, buvo nustatyta, kad pareiškėjas pirmas užpuolė S. T., suduodamas jam per sprandą, kai sėdėjo ant galinės policijos automobilio sėdynės. S. T. versiją patvirtino medicininiai įrodymai, kad dėl šio smūgio atsirado mėlynė. Todėl teismas konstatavo, kad pareiškėjas pats išprovokavo policijos pareigūnus panaudoti jėgą. Jie ištraukė pareiškėją iš automobilio ir, pastarajam aktyviai priešinantį teisėtam sulaikymui, mėgino uždėti jam antrankius. Pareiškėjo priešinimasis buvo pagrindas policijos pareigūnams panaudoti Policijos įstatymo 43 straipsnyje numatytas „specialiąsias priemones“, siekiant uždėti pareiškėjui antrankius. Teismas atsižvelgė į ekspertų išvadą, kad pareiškėjo alkūnkaulis galėjo lūžti užlaužiant ir užsukant pareiškėjo rankas už nugaros, kad galima būtų uždėti antrankius. Veido ir galvos sumušimai galėjo būti padaryti pareiškėjui aktyviai priešinantį policijos pareigūnams, nukritus ir susitrenktus į kietą paviršių. Teismas nenustatė, kad pareiškėjas buvo spardomas arba mušamas gulintis ar po to, kai jam buvo uždėti antrankiai. Teismas taip pat atsižvelgė į policijos komisariato stebėjimo kameros vaizdo įrašus, kuriuose matoma, kad pareiškėjas ir toliau priešinosi. Teismo išvados iš esmės buvo grįstos kaltinamojo pareigūno S. T. ir pareigūno M. N. parodymais.

Pareiškėjas ir prokuroras pateikė apeliacinius skundus. 2001 m. gegužės 1 d. Kauno apygardos teismas jų skundus atmetė. Teismas konstatavo, kad pareiškėjas pirmas pradėjo smurtauti, todėl vėlesnis S. T. jėgos panaudojimas buvo pareiškėjo agresyvaus elgesio pasekmė. Teismas taip pat konstatavo, kad nėra įrodymų, patvirtinančių, jog S. T. tyčia sužalojo ar kankino pareiškėją, mėgindamas jam uždėti antrankius. Teismas pakartojo žemesnės instancijos teismo išvadas dėl pareiškėjo sužalojimų atsiradimo. Galiausiai, teismas pastebėjo, kad kitų liudytojų pateiktos kitokios įvykių versijos galėjo būti iškreiptos dėl jų emocinės reakcijos į minėtus įvykius.

Generalinė prokuratūra ir pareiškėjas pateikė kasacinius skundus. Konkrečiai, prokuratūra ginčijo, kad policininkų pateikta versija, pagal kurią pareiškėjas užpuolė S. T., nėra įtikinama. Pareiškėjas buvo blaivus, neginčijo to fakto, kad vairavo be vairuotojo pažymėjimo ir bendradarbiavo su policininkais, kai jie rašė administracinės teisės pažeidimo protokolą. Be to, pareiškėjas buvo vienas. Todėl labai abejotina, kad jis galėjo užpulti du policininkus. Teismai nepagrįstai atmetė trijų nepriklausomų liudytojų parodymus ir grindė savo išvadas S. T. ir M. N. teiginiais, ignoruodami tai, kad abu policininkai buvo aiškiai suinteresuoti bylos nagrinėjimo baigtimi.

2001 m. spalio 23 d. Aukščiausiasis Teismas panaikino apeliacinio teismo nutartį ir grąžino bylą apeliaciniam teismui nagrinėti iš naujo. Aukščiausiasis Teismas *inter alia* konstatavo, kad:

„Pirmosios instancijos teismas besąlygiškai patikėjo vien tik teismojo bei jo kolegų versija ir atmetė kitų liudytojų parodymus dėl to, kad jie buvo priešaringi. Tačiau jokių esminių prieštaravimų nurodyta nebuvo <...>.

Teismai nepilnai įvertino, ar policijos pareigūnas neviršijo teisėtos prievartos panaudojimo ribų. Vadovaujantis Policijos įstatymo 5 straipsniu, jeigu atsisakoma vykdyti policijos pareigūno reikalavimus, pareigūnas turi teisę panaudoti prievartą, tačiau tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai įvykdyti, ir tik po to, kai visos įmanomos priemonės nebuvo veiksmingos. Šio įstatymo 41 straipsnyje numatyta, kad policija specialiąsias priemones naudoja, siekdama nutraukti pavojingą visuomenei veiką arba sulaikyti bei pristatyti į policiją tokią veiką padariusį asmenį. Policijos pareigūnai specialiąsias priemones naudoja, atsižvelgdami į teisėtarkos pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę ir konkrečias aplinkybes bei situaciją. Naudojami specialiąsias priemones, policijos pareigūnai privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių ir įspėti asmenis apie tokių priemonių panaudojimą prieš juos. Teismai nenagrinęjo S. T. veiksmų pagal minėto įstatymo reikalavimus, taip pat pagal 1999 m. kovo 26 d. patvirtintos Kelių policijos patrulinės tarnybos veiklos instrukcijos nuostatas, teismų sprendimai dėl teisės panaudoti prievartą, jos panaudojimo tikslų ir ribų nemotyvuoti;

[Pareiškėjas ir S. T.] skirtingai aiškina grumtynės sukėlusius įvykius. Jeigu S. T. versija, t. y., kad pareiškėjas piktybiškai priešinosi policijos reikalavimams, buvo priimta kaip teisinga, <...> pareiškėjui neabejotinai turėjo būti iškelta baudžiamoji byla. Tačiau byla iškelta nebuvo. [Pareiškėjas] taip pat nebuvo patrauktas atsakomybėn ir už administracinės teisės pažeidimą <...>.

Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad S. T. panaudojo prievartą prieš pareiškėją, taikydamas „specialiąsias priemones“. Tačiau teismai nenurodė, kokios būtent priemonės buvo panaudotos. S. T. teigė <...>, kad jis tik kartą pastūmė pareiškėją ant žemės, užsuko jam rankas už nugaros ir, M.N. padedant, uždėjo antrankius. Toks <...> prievartos panaudojimas aiškiai prieštarauja medicinos ekspertų pateiktoms išvadoms, kur nustatyta, kad pareiškėjo sužalojimai padaryti ne mažiau kaip penkiais smūgiais.

Alkūnkaulis galėjo lūžti <...> sukant pareiškėjo rankas už nugaros ir dedant antrankius. Pareiškėjui taip pat buvo padaryti ir kiti sužalojimai. Tačiau teismas nepateikė pagrįsto paaiškinimo, kaip šie sužalojimai galėjo atsirasti. Jeigu tikėti S. T. versija, kad jis tik kartą pargriovė pareiškėją, lieka neaišku, iš kur atsirado platus įbrėžimas ant pareiškėjo viršugalvio ir sužalojimai [kitose kūno dalyse], kadangi šie sužalojimai buvo padaryti atskirais veiksmais. [Pareiškėjo versija dėl sužalojimų atsiradimo priežasčių] neprieštarauja liudytojų parodymams. Tačiau teismas vis tiek jais nepatikėjo be jokių pagrįstų priežasčių, neatsižvelgdamas į tai, kad nei vienas liudytojas neturėjo intereso duoti neteisingus parodymus.“

2002 m. birželio 3 d. Kauno apygardos teismas išnagrinėjo bylą apeliacine tvarka ir paliko S. T. išteisinamąjį sprendimą nepakeisdamas. 2002 m. gruodžio 10 d. Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjo kasacinį skundą. Teismai konstatavo, kad pareiškėjas užpuolė S. T., suduodamas jam per sprandą, ir kad policijos pareigūnai tinkamai pasinaudojo savo teise naudoti prievartą. Be to, teismų nuomone, vargiai įmanoma, kad S. T. galėjo suduoti pareiškėjui šiam sėdint ant policijos automobilio galinės sėdynės.

Teismai nustatė, kad S. T. neviršijo būtinos prievartos ribų ir kad pareiškėjas nebuvo mušamas po to, kai jis buvo pargriautas ant žemės ir surakintas antrankiais. Teismai konstatavo, kad nepakanka įrodymų S. T. kaltei nustatyti. Teismų nuomone, pareiškėjo parodymai buvo nenuoseklūs ir nepatikimi. Išankstinės apklausos metu pareiškėjas teigė, kad smūgiai rankomis ir kojomis jam buvo suduoti į įvairias kūno dalis, bet po to jis pakoregavo savo versiją pagal medicininių ekspertizė išvadas. Kitų nepriklausomų liudytojų parodymai taip pat buvo atmesti kaip per daug nenuoseklūs, kad jais būtų galima remtis.

2. *Vidaus teismų nustatyta įvykių versija*

Teismai nustatė tokią 2000 m. vasario 10 d. įvykių versiją ir teisinį jų vertinimą.

Pareiškėjas policijos automobilyje panaudojo jėgą prieš S. T., kai šis vykdė savo tarnybines pareigas. Pareiškėjas nepakluso nurodymui išlipti iš automobilio. Policininkams mėginant ištraukti jį iš automobilio jėga, pareiškėjas spardėsi ir laužė durų rankenelę. Jis nenurimo ir ištrauktas iš policijos automobilio. Vietoj to, pareiškėjas tapė policininkus už drabužių, mėgindamas suduoti M. N. per veidą. Pareiškėjas buvo pargriautas ant žemės šalia policijos automobilio, rankos užsuktos jam už nugaros ir uždėti antrankiai. Dėl to pareiškėjas patyrė kūno sužalojimų. S. T. tyčia nepadarė jokių sužalojimų, išskyrus tuos, kurių reikėjo priversti pareiškėją paklusti. Kovinių veiksmų panaudojimą šiomis aplinkybėmis išprovokavo neteisėti pareiškėjo veiksmai. Nebuvo kitų priemonių, kurias policijos pareigūnai būtų galėję panaudoti, atsižvelgiant į pareiškėjo priešinimąsi. Taigi, tokiais aplinkybėmis S. T. neviršijo policijos pareigūno įgaliojimų.

Teismai paaiškino pareiškėjo patirtų sužalojimų atsiradimą taip:

a) įdrėskimas pareiškėjo viršugalvyje (2×1 mm) galėjo atsirasti pareiškėjui atsitrengus galva į žemę konflikto metu; jis negalėjo būti padarytas tiesioginiu smūgiu kumščiu, kaip teigė pareiškėjas, kadangi tokiu atveju sumušimai būtų buvę didesni;

b) nors ekspertai negalėjo pateikti tikslaus atsakymo, dėl ko lūžo pareiškėjo alkūnkaulis, jie sutiko, kad alkūnė galėjo lūžti, kai S. T. ir M. N. užsuko pareiškėjo rankas už nugaros, kad galėtų uždėti antrankius. Taigi, pareiškėjo versija, kad jis buvo spardomas, buvo atmesta;

c) sumušimai (mėlynės) ant pareiškėjo skruosto (10×5 mm) ir kaktos (5×8 mm) taip pat galėjo atsirasti pareiškėją pargriauant ant žemės jo pasipriešinimo policijos pareigūnams metu ir policininkams mėginant jam uždėti antrankius. Ši versija neprieštaravo medicininių ekspertizė išvadoms. Taigi, pareiškėjo versija, kad jis patyrė tiesioginių smūgių į veidą, buvo atmesta;

d) dėl pareiškėjo teiginių, kad jis buvo mušamas ir spardomas į kitas kūno vietas, nebuvo nustatyta jokių kitų smūgių žymių, patvirtinančių šiuos teiginius.

Kaip rodo bylos medžiaga, pareiškėjui nebuvo pateikti jokie kaltinimai dėl to, kad jis nepakluso teisėtiems policijos reikalavimams, nepaisant to, kad iš karto po incidento policijos pareigūnai S. T. ir M. N. pateikė ataskaitą dėl šio įvykio.

B. Bylai reikšminga vidaus teisė

Bylai reikšmingu metu galiojusio Policijos įstatymo 5 straipsnyje buvo numatyta:

„<...> Jeigu atsisakoma vykdyti policijos pareigūno reikalavimus, pareigūnas turi teisę panaudoti prievartą, tačiau tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai įvykdyti, ir tik po to, kai visos įmanomos įtikinimo ar kitos priemonės nebuvo veiksmingos. <...>“

Šio įstatymo 34 straipsnyje buvo numatyta policijos pareigūnų teisė reikalauti iš teisėtvarką pažeidžiančių asmenų nutraukti neteisėtus veiksmus, o prirėikus, kai išnaudotos įtikinimo priemonės, panaudoti prievartą.

Policijos įstatymo 41 straipsnyje buvo numatyta:

„<...> Policija <...> specialiąsias priemones naudoja, siekdama nutraukti pavojingą visuomenei veiką arba sulaikyti bei pristatyti į policiją tokią veiką padariusįjį asmenį. <...>

Policijos pareigūnai <...> specialiąsias priemones naudoja, atsižvelgdami į teisėtvarkos pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę ir konkrečias aplinkybes bei situaciją. <...> policijos pareigūnai privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių.

Prieš naudojant <...> specialiąsias priemones, jei leidžia aplinkybės, asmenys, prieš kuriuos jos bus panaudojamos, išpėjami <...>.“

Į Policijos įstatymo 43 straipsnyje pateiktą „specialiųjį priemonių“ sąrašą *inter alia* buvo įtrauktas ir antrankių, kovinių veiksmų bei dujų panaudojimas. Straipsnyje buvo numatyta, kad:

„Policija turi teisę panaudoti <...> antrankius <...> sulaikant ir pristatant į policiją asmenį, padariusį pavojingą visuomenei veiką, jeigu yra pagrindo manyti, kad jis gali pasipriešinti policijos pareigūnui arba bando išvengti sulaikymo.

[Antrankiai gali būti panaudoti], kai pilietis savo pavojingais veiksmais gali padaryti žalą sau ar aplinkiniams.

Kovinių imtynių veiksmai [gali būti panaudoti] sulaikant ir pristatant į policiją asmenį, padariusį pavojingą visuomenei veiką, jeigu šis asmuo priešinasi sulaikymui ar kitais veiksmais stengiasi jo išvengti, taip pat atvejais, kada asmuo piktybiškai nevykdo teisėto policijos pareigūno reikalavimo arba pasipriešina teisėtiems policijos pareigūno veiksams. <...>

Dujas galima panaudoti [*inter alia*] <...> sulaikant asmenį <...>.“

Pagal tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 287 straipsnio 1 dalį buvo baudžiama už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi.

SKUNDAI

1. Pagal Konvencijos 3 straipsnį, pareiškėjas skundėsi, kad buvo sumuštas policijos pareigūnų ir dėl to patyrė sunkius sužalojimus.

2. Pagal Konvencijos 6 straipsnį pareiškėjas skundėsi, kad bylos nagrinėjimas buvo neteisingas, kadangi teismai buvo šališki ir priėmė savavališkus sprendimus.

3. Pareiškėjas taip pat skundėsi dėl tariamo Konvencijos 14 straipsnio pažeidimo, nes procesinė jo padėtis baudžiamojo proceso metu buvo tariamai nepalankesnė už policijos pareigūnų padėtį. Konkrečiai, jis teigė, kad buvo verčiamas atlikti psichiatrinę ekspertizę, o kai kurios ikiteisminės apklausos truko iki šešių valandų.

4. Galiausiai, nesiremdamas jokiais Konvencijos ar jos Protokolų straipsniais, pareiškėjas skundėsi, kad iš jo automobilio dingo 500 litų suma (apie 147 eurų) po to, kai automobilį apieškojo policija po 2000 m. vasario 10 dieną įvykusio incidento.

TEISĖ

1. Pareiškėjas skundėsi, kad policijos pareigūnų veiksmai, kuriuos jis patyrė, prilygo nežmoniškam ir žeminančiam jo orumą elgesiui, tuo pažeidžiant Konvencijos 3 straipsnį, kuriame numatyta:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

1. Šalių teiginiai

Vyriausybė teigė, kad pareiškimas yra nepriimtinas, kadangi pareiškėjas nesilaikė šešių mėnesių termino. Vyriausybė taip pat ginčijo, kad byla yra nepriimtina bet kuriuo atveju, kadangi prieš pareiškėją panaudota prievarta nepasiekė minimalaus žiaurumo laipsnio, patenkančio į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį.

Alternatyviai Vyriausybė tvirtino, kad prievartos panaudojimas buvo teisėtas ir pagrįstas, kadangi tai buvo būtinas atsakas į paties pareiškėjo elgesį. Konkrečiai, policijos pareigūnai sureagavo į provokuojantį pareiškėjo išpuolį, liepdami jam išlipti iš policijos automobilio ir vėliau mėgindami jį sutramdyti, kadangi pareiškėjas bandė pabėgti ir priešinosi. Todėl policijos pareigūnai savo veiksmais siekė teisėtai sulaikyti ir prievarta buvo panaudota tik tiek, kiek buvo būtina. Prievarta buvo panaudota proporcingai, o sužalojimų atsiradimo priežastys buvo išaiškintos teismo sprendimuose, remiantis atliktomis teismo medicinos ekspertizėmis. Teismai išnagrinėjo pareiškėjo įvykio versiją pagrindžiančius parodymus ir nustatė, kad jie nėra patikimi dėl įvairių prieštaravimų ir nenuoseklumo.

Pareiškėjas su šiais teiginiais nesutiko. Jis neigė priešinęs policijos pareigūnams. Be to, jis tvirtino, kad jėga prieš jį buvo ir toliau naudojama po jo sutramdymo ir kad jis buvo mušamas tyčia. Jo sulaikymas buvo netikslingas, kadangi vėliau jam nebuvo pareikšti jokie kaltinimai dėl pasipriešinimo teisėtiems policijos reikalavimams.

2. Teismo vertinimas

a) Taikomi principai

Vadovaujantis Teismo praktika, 3 straipsnyje nedraudžiama naudoti prievartą asmeniui sulaikyti. Tačiau prievarta gali būti panaudota tik tuo atveju, kai tai neišvengiama ir tik tiek, kiek būtina (žr., *tarp kitų bylą, Klaas v. Germany*, 1993-09-22, Series A no. 269, p. 17, § 30; *Rehbock v. Slovenia* no. 29462/95, §§ 68–78, ECHR 2000-XII; *Altay v. Turkey*, no. 22279/93, § 54, 2001-05-22; *Hulki Güneş v. Turkey*, no. 28490/95, § 70, 2003-06-19; *Krastanov v. Bulgaria*, no. 50222/99, §§ 52 ir 53, 2004-09-30; *Günaydin v. Turkey*, no. 27526/95, §§ 30–32, 2005-10-13; *Ivan Vasilev v. Bulgaria*, no. 48130/99, § 63, 2007-04-12).

Vertindamas įrodymus, Teismas taiko bendrą „pagrįstų abejonių nekeliančių“ įrodymų standartą (žr. *Ireland v. the United Kingdom*, 1978-01-18, Series A no. 25, p. 64–65, § 161). Tokie įrodymai gali kilti iš pakankamai tvirtų, aiškių ir neprieštaringų išvadų ar panašių nepaneigtų faktų prezumpcijų (žr., pvz., *Zelilof v. Greece*, no. 17060/03, § 44, 2007-05-24).

Tačiau Teismas yra daug kartų konstatavęs, kad, jeigu byla buvo išnagrinėta pagal vidaus teisę, Teismo užduotis nėra savo vertinimais pakeisti vidaus teismų faktų vertinimą ir, paprastai, būtent šie teismai turi įvertinti jiems pateiktus įrodymus (žr. pirmiau cituotą *Klaas*, § 29). Nors vidaus teismų išvados nesaisto Teismo, paprastai turi būti įtikinami elementai, kurių pagrindu Teismas galėtų nukrypti nuo vidaus teismų nustatytų faktinių bylos aplinkybių (žr. *Matko v. Slovenia* no. 43393/98, § 100, 2006-11-02).

Nors vidaus teismas, susaistytas nekaltumo prezumpcijos ir to, kaip valstybės pareigūnų prievartos panaudojimas yra reglamentuojamas vidaus teisėje, policijos pareigūnus išteisina, tai neatleidžia valstybės nuo Konvencijoje numatytos atsakomybės (žr. *Ribitsch v. Austria*, 1995-12-04, Series A no. 336, p. 26, § 34). Teismas turi ypač kruopščiai ir atidžiai iširti bylos aplinkybes dėl tariamo Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo, nes šis straipsnis besąlygiškai draudžia nežmonišką elgesį, nepriklausomai nuo aukos elgesio (ten pat, p. 24, § 32; taip pat žr. pirmiau cituotą *Ivan Vasilev*, § 64).

b) Minėtų principų taikymas šioje byloje

Dėl Vyriausybės teiginio pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį, Teismas pastebi, kad pareiškimas buvo pateiktas 2003 m. gegužės 31 d., t. y. praėjus mažiau kaip 5 mėnesiams po galutinio sprendimo priėmimo. Todėl Vyriausybės prieštaravimas yra atmestinas.

Teismo nuomone, yra nustatyta, kad sulaikymo metu pareiškėjas patyrė sužalojimų, tarp jų ir alkūnkaulio lūžį bei daugybinius įbrėžimus ir sumušimus. Atsižvelgdamas į sužalojimų sunkumą, Teismas sutinka, kad policijos elgesys su pareiškėju galėtų patekti į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį. Todėl Teismas turi nuspręsti, ar policijos pareigūnų panaudota prievarta buvo būtina ir proporcinga.

Pareiškėjas ir Vyriausybė, remdamasi vidaus teismų išvadomis, pateikė nevienodas versijas dėl faktinių minėtų sužalojimų atsiradimo priežasčių.

Visų pirma, šalių nuomonės skiriasi dėl to, kas inicijavo incidentą. Pareiškėjas teigia, kad grumtynės prasidėjo dėl pareigūno S. T. pernelyg aštrios reakcijos į pareiškėjo pastabas, o Vyriausybė palaiko vidaus teismų versiją, kad pareiškėjas pats išprovokavo prievartos panaudojimą, suduodamas S. T. Antra, pareiškėjas teigia, kad pareigūnas S. T. tyčia mušė ir spardė pareiškėją po to, kai šis buvo pargriautas ant žemės ir surakintas antrankiais. Vyriausybė, atvirksčiai, atkartoja vidaus teismų išvadas, teigiančias, kad pareiškėjo sužalojimai buvo patirti grumtynių su S. T. metu.

Teismas pastebi, kad pareiškėjo patirti sužalojimai galėtų atitikti abi versijas. Tačiau vidaus teismai palaikė policijos versiją ir nustatė, kad pareiškėjas buvo sužalotas pasipriešinimo teisėtam sulaikymui metu ir prievartos panaudojimo ribos nebuvo viršytos. Priimdami sprendimus, teismai turėjo galimybę pamatyti ir išklausti įvairių liudytojų parodymus ir įvertinti jų, taip pat ir kitų įrodymų, patikimumą. Vidaus teismų išvadose nėra jokių savavališkumo požymių.

Teismas atsižvelgia į pareiškėjo argumentą, kad jam nebuvo pareikšti jokie kaltinimai dėl nepaklusimo policijos reikalavimams. Nors šią aplinkybę iš tiesų galima vertinti skeptiškai, Teismas negali daryti išvados, kad to pakanka suabejoti Vyriausybės pateikta įvykių versija, ypač todėl, kad paties pareiškėjo elgesį išsamiai ištyrė vidaus teismai, nagrinėję pareigūnui S. T. iškeltą baudžiamąją bylą.

Todėl Teismas pastebi, kad nebuvo pateikta įtikinamų įrodymų, verčiančių abejoti vidaus teismų išvadomis ir palaikančių pareiškėjo skundus. Taigi, Teismas negali be jokių pagrįstų abejonių konstatuoti, kad pareiškėjo skundai dėl prieš jį policijos panaudotos nepagrįstos prievartos yra pagrįsti (žr. pirmiau cituotą *Klaas v. Germany*, §§ 30 ir 31; taip pat žr. *mutatis mutandis* pirmiau cituotą sprendimą *Assenov* byloje, § 92; *Jasar v. Former Yugoslav Republic of Macedonia* no. 69908/01, §§ 53–54, 2007-02-15).

Todėl pareiškėjo skundai, grindžiami Konvencijos 3 straipsnio materialiuoju aspektu, turi būti atmesti kaip aiškiai nepagrįsti pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

2. Pareiškėjas skundėsi, kad teismai buvo šališki, palankesni policijos pareigūnams ir todėl jų išvados nebuvo paremtos objektyviu įrodymų vertinimu. Teismo nuomone, šie skundai nagrinėtini pagal procesinį pirmiau cituoto Konvencijos 3 straipsnio aspektą.

1. Šalių teiginiai

Vyriausybė nurodė, kad tyrimas buvo pradėtas iš karto, kai tik buvo gautas pareiškėjo skundas. Tyrimas buvo kruopštus ir išsamus, jo metu atliktos dvi medicininės ekspertizės, apklausti 38 liudytojai, taip pat liudijusieji pareiškėjo naudai, įrodymai buvo patikrinti įvykio vietoje ir imtasi daugelio kitų tyrimo priemonių. Ekspertizių išvadose nebuvo prieštaravimų ir teismai padarė pagrįstas išvadas, atmesdami liudytojų parodymus pareiškėjo naudai kaip nenuoseklius. Galiausiai, tyrimas buvo baigtas be jokių vilkinimų.

Pareiškėjas teigė, kad sprendimas atlikti pakartotines ekspertizes buvo priimtas specialiai, siekiant gauti policijai palankesnius rezultatus. Pareiškėjas ginčijo ekspertizės išvadas dėl didelės mėlynės ant dilbio atsiradimo priežasties. Pareiškėjas taip pat ginčijo teismų išvadas dėl to, kad jos iš esmės rėmėsi tik policijos pateikta įvykių versija. Pareiškėjas teigė, kad teismai paskubėjo atmesti nepriklausomų įvykio liudytojų parodymus.

2. Teismo vertinimas

a) Taikomi principai

Teismas primena, kad Konvencijos 3 straipsnis užtikrina teisę į bet kokių patikimų tvirtinimų dėl netinkamo elgesio, kuris leistų nustatyti už tokį elgesį atsakingus asmenis ir juos nubausti išsamų ir veiksmingą vidaus tyrimą (žr. *Assenov and Others v. Bulgaria*, 1998-10-28, *Reports of Judgements and Decisions* 1998-VIII, p. 3288, § 102; *Labita v. Italia* [GC], no. 26772/95, § 131, ECHR 2000-IV; pirmiau cituotas *Matko*, § 84).

Tyrimas turi būti veiksmingas tuo požiūriu, kad būtų galima nustatyti, ar policijos panaudota prievarta tam tikromis aplinkybėmis buvo pagrįsta ar ne (pirmiau minėtas *Matko*, § 85).

Tyrimas taip pat turi būti išsamus. Tai reiškia, kad valstybės institucijos turi rimtai nustatyti, kas įvyko ir nesiremti skubotomis ar nepagrįstomis išvadomis savo tyrimui baigti ar sprendimams pagrįsti. Jos turi imtis visų įmanomų priemonių su įvykiu susijusiems įrodymams išsaugoti, įskaitant *inter alia* tiesioginių liudytojų parodymus ir teismo ekspertizės išvadas (pirmiau minėtas *Matko*, § 86).

Galiausiai, tyrimas turi būti operatyvus. Bylose pagal Konvencijos 2 ir 3 straipsnius, kuriose buvo nagrinėtas oficialaus tyrimo veiksmingumas, Teismas dažnai vertino, ar valstybės institucijos skubiai reagavo į skundus bylai reikšmingu laikotarpiu (žr. tarp kitų pirmiau cituotą *Labita*, § 133; pirmiau cituotas *Matko*, § 87).

b) Minėtų principų taikymas šioje byloje

Nagrinėjamos bylos įvykiuose dalyvavusiems policijos pareigūnams buvo iškeltos baudžiamosios bylos, nors kaltinimai pareigūnui M. N. vėliau buvo panaikinti nesant jokių požymių, kad jis būtų padaręs nusikalstamą veiką. Teismas pastebi, kad tyrimo metu buvo apklausti 38 žmonės, tarp jų ir įvykyje dalyvavę policininkai bei nepriklausomi tiesiogiai įvykį matę liudytojai. Buvo pateiktos dvi atskiros ekspertizių nuomonės, o prieš tai dar viena ekspertizė buvo atlikta pareiškėjo prašymu. Pareiškėjas nesikreipė į vidaus teismus dėl prokuratūros paskirtų ekspertų nepriklausomumo ar kompetencijos stokos. Bet kuriuo atveju, Teismas pastebi, kad visų ekspertizių rezultatas buvo panašus. Apskritai kalbant, sunku įsivaizduoti, kokių dar tyrimo priemonių galėjo būti imtasi arba kas buvo praleista tyrimo metu.

Byla buvo išnagrinėta trijų instancijų teismuose. Be to, byla buvo gražinta apeliaciniam teismui. Gražindamas bylą 2001 m. spalio 23 d., Aukščiausiasis Teismas atliko išsamų teismų argumentacijos trūkumų įvertinimą ir nurodė aspektus, kuriuos reikia papildomai išsiaiškinti. Šių nurodymų buvo kruopščiai laikomasi priimant vėlesnius teismų sprendimus. Galiausiai S. T. buvo išteisintas nesant neginčijamų jo kaltės įrodymų.

Teismas taip pat pastebi, kad tyrimas buvo pradėtas iš karto gavus pareiškėjo skundą 2000 m. vasario 15 d., o galutinis sprendimas buvo priimtas 2002 m. gruodžio 10 d., t. y. šiek tiek mažiau nei per 2 metus ir 10 mėnesių. Teismo manymu, šis laikotarpis laikytinas priimtiniu, atsižvelgiant į tai, kad nėra jokių vidaus institucijų neveikimo požymių ir į tai, kad byla buvo išnagrinėta kelių instancijų teismuose (žr. *mutatis mutandis Berliński v. Poland*, nos. 27715/95 ir 30209/96, § 69, 2002-06-20; taip pat žr., priešingai, *Labita v. Italia* [GC], no. 26772/95, § 133, ECHR 2000-IV).

Tuo remdamasis, Teismas konstatuoja, kad tyrimas dėl pareiškėjo skundo, jog su juo buvo netinkamai elgtasi, buvo išsamus ir veiksmingas. Darytina išvada, kad pareiškėjo skundai dėl tyrimo procedūros yra aiškiai nepagrįsti Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu ir turi būti atmesti pagal Konvencijos 35 straipsnio 4 dalį.

3. Teismas, remdamasis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis, taip pat atmets pareiškėjo skundus dėl Konvencijos 6 straipsnio tariamų pažeidimų, kaip neatitinkančius šios nuostatos *ratione materiae*. Teismas šiuo požiūriu primena, kad Konvencijos 6 straipsnis pats savaime neužtikrina teisės pradėti baudžiamąjį procesą prieš kitus asmenis (žr., pvz., *Chizhov v. Ukraine* (dec.), no. 6962/02, 2003-05-06). Konvencijos 6 straipsnis taip pat netaikytinas civilinio pobūdžio teisėms ir pareigoms, kadangi pareiškėjas nepareiškė jokio civilinio ieškinio.

4. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad procesinė jo padėtis buvo mažiau palanki nei policijos pareigūnų, kadangi jam buvo skirta psichiatrinė ekspertizė, o jo apklausos truko labai ilgai. Pareiškėjas rėmėsi Konvencijos 14 straipsniu.

Net jeigu šis skundas pagal 14 straipsnį galėtų būti siejamas su Konvencijos 3 straipsnio procesiniu aspektu, jis bet kuriuo atveju yra atmestinas, kadangi pareiškėjas nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių, t. y. jis šiuo klausimu nesikreipė į vidaus teismus.

Todėl ši pareiškimo dalis turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

5. Galiausiai, pareiškėjas teigė, kad policija atsakinga už jo automobilyje buvusių pinigų dingimą. Tačiau pareiškėjas nepateikė dėl to atskiro skundo nacionaliniams teismams.

Todėl šis skundas tai pat turi būti atmestas pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis, kadangi pareiškėjas nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių.

Atsižvelgiant į minėtas išvadas, Konvencijos 29 straipsnio 3 dalies taikymas šiai bylai turi būti nutrauktas.

Dėl šių priežasčių Teismas balsų dauguma

Skelbia šį pareiškimą nepriimtinu.

S. DOLLÉ
Kanclerė

F. TULKENS
Pirmininkė